

1.4 Werken met Compact & Rijk

Compact & Rijk past binnen elke werkwijze voor het samenstellen van een beredeneerd aanbod. Wanneer u de ontwikkeling van kinderen volgt door te observeren en te registreren, bieden de mijlpalen uit het KIIJK! Observatie- en registratiemodel en de hierbij geformuleerde tussendoelen een leidraad voor uw aanbod. Wanneer u met kleuterprogramma's werkt, gebruikt u de tussendoelen bij de ontwikkelingsgebieden als uitgangspunt om het niveau te bepalen en plant u een activiteit uit Compact & Rijk die in te passen is in uw thema of programma.

Omdat Compact & Rijk gericht is op kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong is gekozen voor een beschrijving van tussendoelen behorend bij de ontwikkelingsleeftijd vanaf 6;6 jaar bij een gemiddelde ontwikkeling.

Voor kinderen die jonger zijn en een ontwikkelingsvoorsprong hebben maar nog niet functioneren op een leeftijd van 6;6 kunt u gebruik maken van de tussendoelen zoals beschreven in KIIJK! en Doe³.

Wanneer u werkt met KIJK! en KIJK! en Doe

Werken met Compact & Rijk is een onderdeel van de cyclus observeren, registreren, plannen, uitvoeren en evalueren van aanbod. In KIJK! en Doe³ is deze cyclus beschreven.

De mijlpalen en tussendoelen zoals beschreven in Compact & Rijk zijn uitgangspunt voor het doelgericht kiezen en plannen van een beredeneerd aanbod voor het jonge kind met een ontwikkelingsvoorsprong. Ze sluiten naadloos aan op Kijk!groep 1-2 en 3-4 en KIJK! en Doe.

In Compact & Rijk zijn voor negen ontwikkelingsgebieden tussendoelen opgenomen, die aansluiten bij de tussendoelen van KIJK! en Doe. Een aantal ontwikkelingsgebieden die in KIJK! en Doe³ beschreven staan (lichaamsoriëntatie, visuele waarneming en auditieve waarneming) is volledig op een ontwikkelingsleeftijd van ongeveer 6;6 jaar en zijn voorwaardelijk voor de verdere ontwikkeling van onder andere ruimtelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van de geletterdheid en gecijferdheid. De kwaliteitscriteria³ uit KIJK! en Doe zijn richtinggevend geweest voor deze activiteiten.

³ KIJK! en Doe, Bazalt, Vlissingen (2004).

Rol van de leraar

De samenstelling van een passend aanbod voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en het bieden van de juiste begeleiding daarbij is een kwestie van professionaliteit. Als professionele leraar beschikt u over de kennis en vaardigheden om de specifieke onderwijsbehoeften van deze kinderen tijdig te onderkennen en daarop in te spelen. Bijvoorbeeld door, afhankelijk van wat u waarneemt, de activiteit complexer, meer open, te maken of materialen toe te voegen zodat deze een grotere mate van cognitieve inspanning vereisen.

In dezelfde activiteit kunt u voor een ander kind wat bijsturen door meer structuur te geven, materiaal weg te laten of meer instructie te geven. Uw rol bij de uitvoering van de activiteiten van Compact & Rijk kan dus steeds verschillend zijn en past u aan, aan de onderwijsbehoefte van de kinderen.

De opbouw van Compact & Rijk

De activiteiten die bijdragen tot het bereiken van de tussendoelen zijn onderverdeeld in vier clusters.

1. Activiteiten gericht op:

- Grote Motoriek
- Kleine Motoriek
- Tekenontwikkeling

2. Activiteiten gericht op:

- Ruimtelijke oriëntatie
- Tijdsoriëntatie

3. Activiteiten gericht op:

- Mondelinge taalontwikkeling
- Ontwikkeling van de geletterdheid

4. Activiteiten gericht op:

- Logische denkontwikkeling
- Ontwikkeling van cijfers en getallen

De activiteiten

In de praktijk wordt nogal eens gedacht dat het moeilijker maken van een activiteit voldoende is om deze geschikt te maken voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. In paragraaf 1.3 besteedden we in deze context al aandacht aan de begrippen compacten en verrijken. In een voorbeeld hieronder een toelichting op het verschil tussen de begrippen moeilijker en complexer. Een bouwactiviteit kan moeilijker zijn door ingewikkelder constructies toe te passen als overbruggen. Op zich niets mis mee. Het is belangrijk om te weten dat deze uitbreiding van de activiteit in feite een zelfde soort denken/cognitieve inspanning vereist. Anders wordt het als de opdracht luidt: "Kun je nu ook tekenen wat je gebouwd hebt zodat je het straks nog eens kan bouwen?". De taak wordt nu complexer en vereist een ander soort denken, namelijk: analyseren (hoe ga ik het aanpakken?) en omschakelen van drie-dimensionaal naar twee-dimensionaal.

In de activiteiten bij de negen ontwikkelingsgebieden in Compact & Rijk is onder andere sprake van balans tussen afbakening en structuur en openheid en zelfsturing.

Aanbieding in een betekenisvolle context

Belangrijk is dat u activiteiten in een betekenisvolle context aanbiedt. Neem de vrijheid de activiteiten aan te passen aan een actuele gebeurtenis of situatie. Een voorbeeld bij het ontwikkelingsgebied kleine motoriek: kinderen kunnen nieuwsgierig zijn naar de schrijfwijze van letters of zelfs naar het verbonden schrift. Plan de activiteiten uit Compact & Rijk die hierop gericht zijn niet in als op zichzelf staande activiteiten, maar in een context die voor het kind betekenisvol is. Zomaar verbonden schrift leren is wellicht korte tijd interessant, maar het kunnen toepassen in een betekenisvolle context (schoolkrant, uitnodiging, brieven aan opa/oma) en gekoppeld aan activiteiten die gericht zijn op de geletterdheid is minstens zo waardevol en zal zeker zorgen voor een intensere betrokkenheid en daarmee een groter leerrendement. Bij de keuze van activiteiten gaat u uit van leerdoelen die aansluiten bij de totale ontwikkeling van het kind.

Ontwikkeling in samenhang

De in Compact & Rijk opgenomen activiteiten zijn ingedeeld in ontwikkelingsgebieden om ze voor u toegankelijk te maken. Tegelijkertijd doen we ze daarmee te kort: ze zijn niet geschreven op één ontwikkelingsgebied. We vertrouwen op de professionele leraar die de accenten daar weet te leggen waar nodig is. Een goede activiteit doet namelijk altijd een beroep op meerdere ontwikkelingsgebieden.

1.5 Tot slot

Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong betekenen een enorme uitdaging. De talenten die zij in potentie hebben, komen niet *zomaar* tot volledige ontwikkeling. Een stimulerende speel-leeromgeving levert daaraan een aanzienlijke bijdrage. De leraar vervult daarin een belangrijke rol. Met Compact & Rijk kunt u die rol inhoud geven. Het is meer dan een inspiratiebron voor de keuze van geschikte activiteiten. Het biedt u ook houvast voor het tijdig signaleren van een ontwikkelingsvoorsprong bij kinderen in uw groep. Door veel positieve aandacht te geven en te laten merken dat u deze kinderen echt begrijpt, ontwikkelen ze zelfvertrouwen en vertrouwen in u. Dit zelfvertrouwen is belangrijk om hun talenten zo breed mogelijk te ontwikkelen.

Een kleuter kan één speel-werkuur met de opdracht bezig zijn maar kan ook een hele week nodig hebben omdat de ene activiteit leidt tot een volgende, die 'opgelost' moet worden. Uiteraard speelt de leraar hierin een onmisbare begeleidende en coachende rol. Wanneer een kind meteen een open, zelfsturende opdracht krijgt kan het hiermee 'geen raad weten'. Het is dan ook belangrijk om wanneer het kind aangeeft de activiteit niet leuk te vinden, na te gaan wát het kind niet leuk vindt in de activiteit. Het kan namelijk ook zo zijn dat het (tijdelijk) onvermogen hem op dat moment zodanig frustreert dat hij niet verder wil met de activiteit.

In het voorbeeld van Job, de kleuter uit de inleiding van Compact & Rijk, merkte de leraar dat Job de opdracht 'Tijdverhalen' waarbij hij de volgorde na gaat waarin zijn fiets is gemaakt, erg leuk vond. Toch wilde Job na het eerste vakje waarin hij een fietsframe tekende, stoppen. Het vriendje waarmee hij samen zijn fiets bekeek en erover praatte, ging enthousiast verder met tekenen.

Job bleek last te hebben van zijn onvermogen om op een voor hem bevredigende manier te tekenen. De leraar praatte met Job hoe hij het verder zou kunnen aanpakken. Ze kwamen tot de conclusie dat het heel precies tekenen hier minder van belang was als je er het woord bij zou schrijven.

Criteria voor de activiteiten in Compact & Rijk

Bovenaan iedere activiteit staat een pictogram dat het ontwikkelingsgebied aanduidt waarop de activiteit betrekking heeft. Om de activiteiten bij uitstek geschikt te maken voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong maakt u bovendien gebruik van onderstaande criteria, in combinatie met de persoonskenmerken en leereigenschappen (zie paragraaf 1.1). De activiteiten kunt u tevens geschikt maken voor kinderen met een gemiddeld ontwikkelingsniveau door ook hiervoor gebruik te maken van de checklijst criteria voor Compact & Rijk activiteiten. Door de activiteiten bijvoorbeeld in te korten, meer gesloten en eenvoudiger te maken. Bovendien bent u alert op uw rol als leraar.

Criteria voor Compact & Rijk activiteiten:

1. Openheid
2. Complexiteit
3. Duur
4. Veelzijdigheid
5. Uitdaging
6. Variatie
7. Reflectie

In Bijlage 2 vindt u deze criteria uitgewerkt in de vorm van een checklijst die u kunt gebruiken bij voorbereiding en reflectie op uw eigen activiteiten voor deze doelgroep.

Uitvoering in tweetallen of kleine groep?

Bij elke activiteit staat aangegeven of deze geschikt is voor individuele uitvoering of uitvoering in tweetallen, een groepje of een hele groep. De activiteiten uit Compact & Rijk zijn geschreven voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Sommige activiteiten kunt u introduceren in een hele groep. Waar het bij Compact & Rijk om gaat, is dat u het kind met ontwikkelingsvoorsprong een speciaal op hem afgestemde taak of opdracht geeft, inclusief passende begeleiding.

Een belangrijke taak van u is kinderen te stimuleren in hun denken en hen actief bezig te laten zijn met het oplossen van complexere vragen en opdrachten. Dit kan in interactie met andere kinderen. In eerste instantie om ervoor te zorgen dat deze kinderen geen geïsoleerde positie krijgen in de groep maar ook om in interactie met elkaar tot nieuwe inzichten en oplossingen te komen. Stel het groepje kinderen zo samen dat het kind met de ontwikkelingsvoorsprong anderen naast zich heeft die een (bijna) gelijk ontwikkelingsniveau en/of interesse hebben. Als het ontwikkelingsniveau teveel uiteen loopt is sprake van een te grote ongelijkheid in ontwikkeling en zullen beide leerlingen te weinig leren van de aangeboden activiteit.

